

kon het plan maar gedeeltelijk worden uitgevoerd. (afb. 2) In 1860 kocht de gemeente de huurovereenkomst van de bleekvelden af voor een bedrag van zestienduizend gulden. In de raad ontstond daarop een discussie over de vraag of de bleekvelden wederom, tijdelijk, verhuurd moesten worden als wasserij en blekerij of dat Het Park moest worden voltooid. Sommige raadsleden stelden dat de huurinkomsten hard nodig waren en zagen de noodzaak van uitbreiding van Het Park niet in. Andere leden vonden dat Het Park volgens het plan moest worden gecompliceerd. Daarbij hanteerden ze ook het aloude argument dat het rijke burgers naar de stad zou trekken, wat inkomsten zou opleveren. 'Het Park is bovendien bijna de eenige wandeling die hier is overgebleven en levert daarbij het indirecte voordeel op, dat het vreemdelingen hierheen lokt.' Een groot aantal Rotterdammers –565 in totaal– diende een verzoekschrift in bij de raad om de bleek bij Het Park te voegen. Met een nipte meerderheid, vijftien tegen veertien stemmen, kwam het plan voor voltooiing door de raad. Het belang van Het Park voor Rotterdammers blijkt bijvoorbeeld uit de jeugdherinneringen van E. Mees-Havelaar, die in haar al eerder geciteerde *Een kind van de Boompjes* vertelt dat haar ouders rond 1900 veelvuldig naar Het Park en de sociëteit gingen:

's Zomers kregen wij wel het verlangen naar bomen en gras en naar andere luchten dan de door Jan Prins in zijn fijne gedicht op Rotterdam op ruikbaar weergegeven luchtjes van de Rotterdamse havens. Mijn ouders hebben veel genoten van Het Park en de "Sociëteit". Mijn vader sloot om half

vier zijn kantoor. Prompt zeven uur zat hij er weer; dan kwamen ook de bedienden terug tot 9 uur.¹⁷

Ook in 1869 zetten de burgers zich actief in voor hun Park. In 1866 was de eigenaar van De Heuvel, J.A. Nottebohm, overleden en kwam zijn buitenplaats te koop. De gemeente twijfelde over aankoop en daarop verzamelden vijftienhonderd burgers in totaal veertigduizend gulden om bij te dragen in de kosten, die in totaal 130.000 gulden bedroegen. Dit haalde weinig uit; de houthandelaren Abraham van Stolk en Zoonen kochten de grond. Pas nadat duidelijk was geworden dat deze firma het plan had daar een villapark te ontwikkelen, kwam de gemeente Rotterdam in actie. Buitenplaats De Heuvel lag toen op Delfshavens grondgebied en als rijke burgers zich daar zouden vestigen, zou dat voor de gemeente Rotterdam verlies aan belastinginkomsten betekenen. Dit was de voornaamste reden waarom de gemeente in 1875 overging tot aankoop. De buitenplaats was vanaf dat moment op bepaalde tijden voor het publiek toegankelijk en in 1881 volgde volledige openstelling.¹⁸ Totdat de directeur Gemeentewerken G.J. de Jongh in de jaren negentig van de negentiende eeuw een plan maakte voor de vereniging van Het Park en De Heuvel, lagen er zo twee openbare wandelingen naast elkaar.

Muziekvoorstellingen van de schutterij

Muziek was jarenlang een belangrijke trekpleister in Het Park: '... de Rotterdammers zijn van oordeel dat de natuur wel heel mooi is, als men er wat muziek en gezellig verkeer bijvoegt', aldus de heer Witte over het vol-